

1970-talet lärde USA den läxan i Vietnam. Också i Afghanistan handlar det till sist om ett folk som inte vill låta sig kuvas.

Sverige har med skärpa fördömt den sovjetiska interventionen i Afghanistan. Den utgör ett brott mot FN-stadgans principer och står i bjärt kontrast till den fredspolitik som Sovjetunionen själv säger sig förespråka. Den utgör också ett slag mot de alliansfria ländernas strävanden.

Afghanistan är ett av världens fattigaste länder. Det har aldrig haft viljan eller förmågan att hota Sovjetunionen. Talet om utländsk intervention i Afghanistan riktad mot Sovjetunionen saknar all trovärdighet. Utan den sovjetiska inmarschen i Afghanistan hade det landet i dag fortsatt att vara en alliansfri stat mellan det sovjetiska väldet och omvärlden.

Övergreppet mot Afghanistan har dessutom ökat spänningen i en redan instabil region. Närheten till områden som är helt avgörande för västvärldens oljeförsörjning ger den sovjetiska politiken en särskilt allvarlig innebörd.

Reaktionen på den sovjetiska politiken har också varit mycket hård, inte minst den amerikanska.

I ett tal i januari förklarade sålunda president Carter att försök av utomstående krafter att skaffa sig kontroll över området kring Persiska viken skulle mötas med alla medel, inkl. militära.

USA har därefter stärkt sitt militära engagemang i Mellanöstern, markerat sin vilja att stödja Pakistan och betonat att man har ett med Kina gemensamt intresse att motstå hotet från Sovjetunionen. Därtill kommer amerikanska ekonomiska sanktioner mot Sovjetunionen och försök att hindra genomförandet av sommarens olympiska spel i Moskva.

Denna reaktion kan inte ha kommit som någon överraskning för ledarna i Kreml. De är själva inte främmande för att betrakta händelser i omvärlden just i maktbalansens perspektiv.

Samtidigt är det klart, herr talman, att de båda supermakterna hela tiden haft olika uppfattningar om avspänningspolitikens egentliga innebörd. Inmarschen i Afghanistan bekräftar detta.

För Sovjetunionen har huvudsyftet med avspänningspolitiken nog varit att dämpa rustningarna i väst och att få tillgång till västsidans teknologi. Vad man dessutom hoppades på var att överenskomelser med USA skulle ge Sovjetunionen ett erkännande som den andra supermakten.

Sannolikt anser de sovjetiska ledarna att de förväntningar man haft på avspänningen aldrig blivit helt infriade. Rustningarna i väst har – i hög grad som en reaktion på sovjetiska rustningar – skjutit fart, och handeln har inte fått vare sig den omfattning eller den inriktning man hoppats på.

Till detta kommer att Carteradministrationen när den trädde till deklarerade att man skulle låta förbindelserna med sina allierade komma i första hand. Samtidigt gick USA till en världsvid offensiv för att hävda de mänskliga rättigheterna.

I Moskva upplevde man detta som riktat mot Sovjetunionens ställning som världsmakt och mot det socialistiska systemets legitimitet. Dessutom visade det sig att Helsingforsdokumentets bestämmelser om mänskliga rättigheter har betydligt mer långtgående konsekvenser än man uppenbarligen hade

§ 8 Utrikes- och handelspolitisk debatt

Talmanen anmälde att utrikesministern *Ola Ullsten* och handelsministern *Staffan Burenstam Linder* nu skulle lämna meddelanden i utrikes- och handelspolitiska frågor.

Utrikesministern **OLA ULLSTEN:**

Herr talman! Utgångspunkten för årets regeringsdeklaration är den sovjetiska inmarschen i Afghanistan och den kris som denna händelse utlöst i förbindelserna mellan de båda supermakterna. Ett viktigt inslag är också oljans roll som politisk faktor i Mellanöstern och som orsak till världsekonomins svårigheter.

Till ljuspunkterna i en annars mörk bild hör tillkomsten av ett fritt Zimbabwe. Än en gång har det visats att folkens frihetslängtan inte kan undertryckas vare sig av egna härskare eller av stormakternas strategier.

av de strategiska kärnvapnen, SALT, förs vidare.

Sverige har värdjat till USA och Sovjetunionen att iaktta bestämmelserna i SALT II-avtalet trots att detta ännu inte slutgiltigt har godkänts. Vi har också värdjat till parterna att snarast inleda förhandlingar om begränsning av kärnvapnen i den europeiska regionen. Vi accepterar inte tanken att dessa förhandlingar måste ligga nere i avvaktan på SALT II-avtalets ratifikation.

I en tid av växande motsättningar mellan supermakterna kräver Europas säkerhet ökad uppmärksamhet. Här kan det till i höst planerade mötet i Madrid om europeiskt samarbete och säkerhet, dets. k. ESK-mötet, komma att bli en provosten. Det internationella klimatet för detta möte, avsett att vara en manifestation för samarbetssträvandena mellan Öst- och Västeuropa, är av naturliga skäl inte det bästa. Vad vi kan hoppas är dock att ingendera supermakten vill ta ett misslyckande på sitt ansvar. Det blir en angelägen uppgift för Väst- och Östeuropas stater att utnyttja det förhandlingsutrymme som kan finnas och söka förmå supermakterna att befästa och vidareutveckla de resultat i det här avseendet som redan har uppnåtts.

Under många år har uppmärksamheten riktats mot supermaktarnas rustningar med strategiska kärnvapen. Samtidigt har kapprustningen såväl med kärnvapen som med konventionella vapen gått vidare i Europa. Trots att förhållandet mellan de europeiska staterna under en lång tid varit mera avspänt än på länge har kärnvapensneller byggts upp på vår kontinent med en förstörelsekraft av ofattbara dimensioner. Deras sprängstyrka är 50 gånger större än alla de konventionella vapen som sammanlagt kom till användning under andra världskriget, Koreakriget och Vietnamkriget. De motsvarar 20 000 Hiroshimabomber.

Men det är inte för en konflikt mellan Europas stater som man rustar. Det är i första hand supermaktarnas konflikt det gäller. Europas folk har därför nu ett större intresse än kanske någonsin tidigare av att värna om sin säkerhet och förhindra att utvecklingen råkar ur kontroll som en följd av supermaktarnas agerande. Det är därför dags att ett samlat program för europeisk nedrustning läggs fram. Finland har lämnat ett värdefullt bidrag till den tanken genom att föreslå internationella samtal om ett sådant program. Även andra regeringar har på senare år tagit liknande initiativ. Tanken att inkalla en konferens om europeiska nedrustningsfrågor har blivit alltmer aktuell. Den har även tagits upp i en socialdemokratisk partimotion här i riksdagen.

Från regeringens sida har vi välkomnat tanken på en sådan Europakonferens. Den kan om den förbereds väl och arrangeras vid rätt tidpunkt erbjuda nya vägar för att hejda rustningarna i Europa. En europeisk nedrustningskonferens måste dock ses i ljuset av nu pågående eller planerade förhandlingar på nedrustningsområdet. Det skulle sannolikt vara till fördel för möjligheterna att nå konkreta resultat vid en sådan konferens, om t. ex. de s. k. MBFR-förhandlingarna i Wien, ESK-processen och diskussionerna om ett SALT III-avtal dessförinnan hade gjort åtminstone vissa framsteg.

Givetvis måste också omfattande diskussioner till för att bestämma det

föreställt sig på sovjetisk sida.

I USA har avspänningspolitiken getts en delvis annan innebörd. Den borde, har man menat, innebära en förpliktelse för supermakterna att iaktta återhållsamhet i sitt agerande. Det till följd av avspänningssträvandena förbättrade internationella klimatet skulle inte få utnyttjas för försök att flyta fram positionerna i omvärlden och rubba maktbalansen.

Sovjetunionen har å sin sida hela tiden hävdats att den ideologiska kampen skulle gå vidare och att man har rätt att ingripa till förmån för vad man kallar de antiimperialistiska krafterna i tredje världen. Stödet till kubanska trupper i Angola och Etiopien har motiverats med hänvisning just till denna princip. Före Afghanistan har Sovjetunionen dock aldrig gått in med egna trupper för att befästa sina positioner i tredje världen.

I USA ledde det politiskt och militärt misslyckade engagemanget i Vietnam till något av en nationell självrannsakan. Man började också inse att försök att med maktmedel hindra den interna politiska utvecklingen i framför allt asiatiska och latinamerikanska länder inte gav någon framgång.

Med Carters seger i presidentvalet 1976 kom i stället mer traditionella amerikanska värderingar om respekt för nationellt oberoende, demokrati och mänskliga rättigheter att stå i förgrunden.

Sedan länge har det dock stått klart att Warszawapaktens rustningar och Sovjets aktiva politiska engagemang i tredje världen, främst i Afrika, skapat problem för Carteradministrationens möjligheter att fullfölja den icke-inblandningspolitik man slagit in på. Kravet på en återgång till den gamla makt- och intressepolitiken har också vuxit sig allt starkare. Motståndet i den amerikanska senaten mot SALT II-avtalet är ett uttryck för detta. Med Afghanistaninvasionen har denna opinion fått ett kanske avgörande argument.

Även om motsättningarna mellan supermakterna alltså gradvis ökat, innebär Afghanistaninvasionen troligen slutpunkten för den typ av avspänningspolitik som inleddes under 1970-talets första år. Under den närmaste framtiden får vi därför räkna med ett kärvtare klimat mellan supermakterna.

Av detta följer inte nödvändigtvis att riskerna för en militär konfrontation mellan supermakterna nu ökar. I kärnvapenåldern medför självbevarelse-driften att supermakterna försöker undvika situationer som i sina yttersta konsekvenser kan leda till kärnvapenkrig. Samtidigt är det klart att utelivna kontakter mellan de båda supermakterna skulle öka riskerna för missförstånd och för vad man brukar kalla överreaktioner.

När vi i dag hävdar att dialogen måste fortsätta betyder detta inte att vi anser att Afghanistan får glömmas. Tvärtom är det angeläget att världsoptionen fortsätter sina försök att förmå Sovjetunionen att lämna Afghanistan. Vad vi just på grund av det spända internationella läget förordar är en politik inriktad på sakliga överläggningar mellan supermakterna i frågor som ytterst handlar om alla nationers gemensamma intresse av att överleva.

Det är t. ex. viktigt att de sovjetisk-amerikanska samtalen om begränsning

mera exakta syftet med en sådan här konferens. Regeringen kommer att diskutera denna fråga med andra länders regeringar och på allt sätt söka bidra till konstruktiva lösningar.

Den dag de politiska förutsättningarna för en europeisk nedrustningskonferens föreligger är Sverige berett att stå som värd för konferensen och verka för dess genomförande och framgång.

Rustningarna innebär, herr talman, inte bara ett hot mot freden. De utgör också ett enormt slöseri med resurser i en tid då klyftan mellan fattiga och rika länder tilltar och världsekonomi är på väg in i en mycket allvarlig kris.

Den senaste tidens oljeprishöjningar har försatt oss i en situation, som vi alltför väl känner igen från 1970-talet. Arbetslösheten stiger, inflationen ökar och tillväxten avtar i industriländerna. Samtidigt dignar utvecklingsländerna under sina enorma skuldbördor.

Som påpekats i Brandtkommissionens rapport befinner vi oss i en paradoxal belägenhet, där u-länderna lever i nöd och fattigdom och inte har råd att köpa de varor som de behöver. Samtidigt ökar arbetslösheten i industriländerna, bl. a. just därför att utvecklingsländerna inte har råd att köpa deras varor i tillräcklig omfattning.

Denna onda cirkel kan man bara bryta genom ökat samarbete mellan i- och u-länder. Vi måste få människorna i de rika länderna att förstå att inte bara solidaritetens bud utan också vårt ekonomiska egenintresse kräver att vi bidrar till att förbättra de sociala villkoren för fattigvärldens människor.

Vi måste också, herr talman, inse behovet av att spara olja. Fyrubblingen av oljepriserna efter oktoberkriget 1973 skakade om i världsekonomin med återverkningar som kom att präglade hela resten av 1970-talet. Nästa stora chock kom förra året. Sedan senhösten 1978 har oljepriserna mer än fördubblats. Och de fortsätter att stiga. Vad vi nu också har fått klart för oss är att de stora oljeproducerande länderna inte är villiga att öka sin produktion av olja i takt med en stigande efterfrågan. Det vore fel, menar de, att alltför snabbt göra slut på oljan. Framtida generationer har också rätt till dessa oersättliga tillgångar, och det är ekonomiskt meningslöst för oljeländerna att skaffa sig större exportinkomster än de kan utnyttja för egen del.

Den slursats som vi måste dra är att produktionen av olja inte kommer att öka i samma takt som efterfrågan. Det betyder naturligtvis ökad knapphet och stigande priser.

Den stora oljekris som många tidigare förlagt till slutet av 1980-talet kommer sannolikt att inträffa väsentligt tidigare. I själva verket är vi i viss mån redan där. Vi lever i dag i ett mer eller mindre permanent osäkerhetsstillstånd.

Otryggheten ökar också på grund av att en stor del av oljan kommer från Mellersta Östern, där de nationella och politiska konflikterna är starka och djupgående. Oljan blir inte bara dyrare, den blir i allt högre grad ett hot mot säkerheten i världen.

Herr talman! När motsättningarna skärps i världen blir läget i vårt

närområde av särskilt stor vikt. Under hela efterkrigstiden har våra nordiska grannars och vår egen politik bidragit till att upprätthålla lugn och stabilitet i Norden.

Tillsammans har vi minskat risken för att stormaktsblocken skall stå direkt mot varandra i Nordeuropa på samma sätt som de gör på kontinenten.

Sverige för en neutralitetspolitik, stödd på ett starkt försvar. Norge och Danmark är medlemmar av NATO, men accepterar i fredstid inte baser för främmande trupper eller kärnvapen på sitt territorium. De iakttar också en rad andra självpåtagna begränsningar i det militära uppträdandet. Finlands vänskaps- och biståndspakt med Sovjetunionen är inte någon militär allians utan kan väl förenas med finländsk neutralitetspolitik.

Att slå vakt om stabiliteten i Norden är en huvuduppgift både för oss och för våra grannar. Från svensk sida måste vi vara beredda att möta förändringar i vår omgivning på det sätt som denna uppgift kräver.

Samtidigt förväntar vi oss att stormakterna tar sin del av ansvaret genom en återhållsam politik. Det ligger i allas intresse att det nuvarande mönstret i Norden inte rubbas. Det kräver hänsynstagande i fråga om det militära uppträdandet i Nordeuropa i dess helhet, alltså även i havs- och landområdena väster, norr och öster om Norden.

Trots den påtagliga bristen på militär jämvikt mellan stormaktsblocken i Nordeuropa har man funnit sig till rätta med förhållandena och visat återhållsamhet på båda sidor. Ingendera supermakten har haft intresse av att vidta någon åtgärd som kunde provocera motåtgärder från den andra supermaktens sida.

Ytterst vilar lugnet i Norden på politisk grund. Alla parter har utgått från att ingendera supermakten skulle vilja störta stabiliteten i ett område där den politiska avspänningen tagit så fasta former.

Händelserna i Afghanistan har inte rubbat vår tro att det ligger i såväl Sovjetunionens som USA:s intresse att bevara det nuvarande säkerhetspolitiska mönstret i Norden.

Supermaktstrategins pris är inte bara ökad spänning och risk för en okontrollerbar militär uthäddning. Den här gången var det det afghanska folkets politiska frihet som offerades.

För inte så länge sedan gällde det Sydostasien.

För människorna i Cambodja är lidandet ännu inte över. Sedan slutet av 1960-talet har man i detta en gång ostörda och fredliga land genomlevt en enda lång mardröm av främmande intrång, bombningar, förtryck, invasion, inbördeskrig, svält och fruktansvärda umbäranden.

Pol Pot-regimens nästan exempellosa grymhet mot den egna befolkningen och den vietnamesiska invasionen har skapat ett land i hunger och kaos.

Vi kan och måste fördöma de förbrytelser som begåtts. Vi måste också bidra till ansträngningarna att avvärja den hungersnöd som nu ånyo hotar. Hittills har regeringen gett över 30 milj. kr. i katastrofbistånd till de nödlidande människorna och ytterligare insatser förbereds.

Om lidandet i Cambodja skall få ett slut inom överskådlig tid krävs att de främmande trupperna dras tillbaka.

Bakom FN:s generalförsamlings resolution i höstas om ett sådant tillbakadragande står en nästan enig världopinion. En nationell samling omfattande skilda politiska krafter bör komma till stånd i Cambodja. Endast på detta sätt kan det svåra återuppbyggnadsarbetet komma i gång på allvar och Cambodjas folk få möjlighet att bestämma sitt öde utan inblandning utifrån.

I Mellanöstern är det israelernas rätt till trygghet inom säkra och erkända gränser och palestiniernas anspråk på nationellt självbestämmande det gäller.

Genom årtusenden har det judiska folket varit ett folk på flykt undan fördomar och utrotningshot. När de äntligen funnit en fristad är det en ödes grymma ironi att de hamnat i en situation där de står i vägen för ett annat folks rätt till samma värden de själva offrat så mycket för.

En lösning av Mellanösternkonflikten måste därför innebära att både Israels och palestiniernas nationella rättigheter tillgodoses. FN-resolutionerna 242 och 338 erbjuder en bra grundval för en sådan lösning men bör enligt den svenska regeringen kompletteras så att palestiniernas legitima nationella rättigheter, inkl. rätten att bilda en egen stat som lever i fred vid sidan av Israel, också erkännes.

En sådan lösning kräver en vilja till förhandlingar hos alla parter – och en vilja att också i handling möjliggöra ett förverkligande av ingångna överenskommelser.

Självfallet måste PLO, som den mest representativa palestinska organisationen, vara part i sådana förhandlingar. Det är därför angeläget att de regeringar som önskar medverka till en förhandlingslösning upprätthåller nödvändiga kontakter med PLO. Lika viktigt är det att PLO för att skapa trovärdighet när det gäller viljan till en lösning av konflikten accepterar Israel som stat och som hemland för det judiska folket.

Det bilaterala fredsavtalet mellan Egypten och Israel är ett positivt bidrag till en lösning av Mellanösternkonflikten. Avtalet innebär inte bara att fred nu råder mellan de tidigare huvudmotståndarna i flera stora krig i området utan också att för första gången normala politiska relationer etablerats mellan Israel och en arabisk stat.

Det är viktigt att detta avtal nu kan fullföljas på det sätt som var tänkt. Utfallet av de nu pågående s. k. autonomiförhandlingarna blir här av mycket stor betydelse.

Hittills har Israel genom sin bosättningspolitik i de ockuperade områdena försvårat en fredlig lösning. Vi manar därför enträget Israels regering att följa den av FN antagna uppmaningen att upphöra med bosättingarna på de områden som landet ockuperat sedan 1967. Den israeliska bosättningspolitiken hotar i dag den israeliska regeringens internationella anseende.

Det är, herr talman, som vänner vi riktar denna maning till Israel.

Herr talman! En tilltagande internationell spänning och allt svårare ekonomiska problem för både industri- och utvecklingsländer är ofrånkomliga teman i 1980-talets första utrikespolitiska riksdagsdebatt.

Ett fortsatt politiskt förtryck i flera latinamerikanska länder, brutal

intolerans mot olikänkande i östaterna och fler människor på flykt undan hunger och politisk förföljelse än kanske någonsin tidigare hör dess värre också dit.

Ändå har 1970-talet lämnat i arv även en del som varit positivt.

Europa fick tre nya demokratier, Portugal, Grekland och Spanien. I Nicaragua kröntes en folklig resning mot den hatade Somozadiktaturen med framgång. 1970-talet blev början till ett genombrott för fattiglandernas krav på en ny och rättvisare ekonomisk världssordning.

I Afrika föll inte bara tre despoter, utan också hela det portugisiska kolonialväldet.

Snart, herr talman, kan vi hälsa ännu en afrikansk stat välkommen i kretsen av fria nationer. Årtionden av svart frihetskamp har avgjorts i ett demokratiskt val. Det illegalt självständiga Rhodesia byggt på den vita överhöghetens princip har ersatts av det demokratiska Zimbabwe.

De afrikanska ledarnas och den brittiska regeringens insatser för att möjliggöra denna utveckling är värda all vår respekt. De s. k. frontstaternas solidariska stöd och beslutssamma FN-åtgärder – främst den ekonomiska bojkotten av den illegala Smithregimen – har också betytt väldigt mycket.

Zimbabwes nya ledare står ändå inför många och svårösta problem. Ett kolonialt system avvecklas inte över en natt. Det gäller att finna former som möjliggör försoning och allas medverkan i byggandet av det nya samhället.

Från svensk sida har vi länge aktivt stött den svarta befolkningens kamp för nationellt oberoende. Vi hoppas nu snart få uppta diplomatiska förbindelser med den nya staten och upprätta en ambassad i Salisbury.

Det är också naturligt att det humanitära stöd som under lång tid och i stigande omfattning utgått till den Patriotiska frontens båda grenar nu övergår till biståndssamarbete med ett fritt Zimbabwe.

I södra Afrika är det nu Namibia som – utom Sydafrika självt – är det enda kvarvarande afrikanska territoriet utan majoritetsstyrke.

Under lång tid har Sydafrika förhållat genomförandet av den FN-plan som skulle ge Namibia en fredlig övergång till majoritetsstyrke och självständighet.

Valen i Zimbabwe liksom tidigare Angolas och Moçambiques frigörelse visar att befrielseprocessen i södra Afrika inte kan hejdas.

Försök att fördröja denna process förlänger endast lidandet och ökar riskerna för en blodig upplösning.

FN:s säkerhetsråd måste därför med ökad tyngd nu ta itu med den sydafrikanska regimen och försöka förmå den att medverka till en fredlig lösning av Namibiaproblemet. Även ansträngningarna att få slut på det förhatliga apartheidsystemet i Sydafrika måste intensifieras. Sverige kräver sedan länge att FN:s säkerhetsråd skall besluta om sanktioner mot den sydafrikanska regimen i detta syfte.

Herr talman! I en tid av stigande internationell spänning måste vi fortsätta våra ansträngningar att upprätthålla FN:s fredsbevarande roll.

vänskap. I ert arbete måste ni systematiskt understryka detta grundläggande faktum, och, i synnerhet, i Kabul, göra vår vänskap med Afghanistan till ert främsta mål.

Ni måste till varje pris undvika det fatala misstaget att på ett konstgjort sätt försöka inplantera kommunismen i det landet. Vi säger till den afghanska regeringen: Vi tänker inte för ett ögonblick på att påtvinga ert folk ett program som är främmande för dess nuvarande utvecklingsstadium.”

Sovjetunionen borde acceptera tanken på ett alliansfritt Afghanistan, vars suveränitet skulle garanteras av alla berörda parter.

Vi som aktivt försöker ge vårt bidrag till fred och avspänning känner kanske särskild bitterhet, ty i invasionens spår ser vi hur spänningarna trappas upp mellan öst och väst, men också mellan nord och syd. Det sovjetiska Afghanistanäventyret blir därmed ett slag mot ansträngningarna att bekämpa kapprustningen, svälten och kolonialismen i redan bräckliga regioner. Det tillfogar också den alliansfria rörelsen ett hårt slag och hotar dess inre sammanhållning och förmåga att spela sin traditionellt konstruktiva roll i världspolitiken.

Vi ser vidare hur den andra stormakten, vars historia i sanning inte är fri från utrikespolitiska aggressionshandlingar, får anledning att öka sina rustningar och sin militära närvaro i områden där stormakterna tidigare kunnat hållas utanför.

Det är inte förvånande att USA reagerat häftigt på den sovjetiska maktpolitiken. Det hade skett under alla förhållanden. Reaktionen får även ses mot bakgrund av att det under rätt lång tid har skett en gradvis försämring i stormakternas relationer: i diskussionerna om Afrika, om Sovjets trupper på Cuba, om SALT, och om en rad andra frågor. Den amerikanske presidenten har sökt fullfölja en avspänningspolitik. Men det har i Förenta staterna funnits starka krafter som misstrött avspänningspolitiken, som aldrig accepterat tanken på jämvikt i den militära maktbalansen, utan velat under alla omständigheter värna om en amerikansk militär övermakt, hur illusoriskt detta än må vara i det kollektiva självmordets tid, som motsatt sig SALT II-förslaget, som hårt drivit kravet på ökade rustningar i USA och en ökning av kärnvapenarsenalen i Europa.

Det har funnits mycket av revanschism efter förödmjukelsen i Vietnam och på andra håll i denna attityd, och Sovjetunionen har ju utan tvekan försett dessa krafter med åtskilliga argument. De ser nu invasionen i Afghanistan som en bekräftelse på att Sovjetunionen är ett i grunden aggressivt land, som med alla medel vill utvidga sin maktsfär. Denna sovjetiska expansion kan endast mötas, säger man, genom en utbyggnad av de militära styrkorna, genom att man ytterligare bygger ut kärnvapenarsenalen, genom att man vidtar hårda motåtgärder på det politiska och ekonomiska området.

Sålunda är världsläget djupt oroande.

Den avspänningsprocess som betydligt mycket under 1970-talet riskerar att gå förlorad. Det finns många som missuppfattat avspänningen, trots att den skulle innebära någon form av ideologisk samstämmighet eller

Vi måste efter förmåga verka för en fortsatt dialog mellan supermakterna. Förhandlingarna om nedrustning och förtroendeskapande åtgärder måste gå vidare. Europas säkerhet måste tryggas.

Vi måste värna om stabiliteten i Norden. Vårt bidrag till bevarandet av det säkerhetspolitiska mönstret i Norden innefattar uppgiften att vidmakthålla ett starkt svenskt försvar.

Vi måste med kraft hävda vår självständighet och vår alliansfria ställning.

OLOF PALME (s):

Herr talman! 1980-talets första utrikespolitiska debatt äger rum i en tid då vi alla känner djup oro inför utvecklingen i världen. En påtaglig försämring har inträffat i relationerna mellan supermakterna. Det kalla krigets tonläge har återkommit. Kapprustningen fortgår i än snabbare takt. Världen har blivit farligare att leva i.

Men, herr talman, låt mig ändå börja med en aktuell ljusglimt i den europeiska säkerhetspolitikens mörker. En del av oss har församlade deltagit i Nordiska rådets möte i förra veckan på Island. Det gav oss anledning att betänka att vår egen del av Europa alljämt präglas av stabilitet och lugn. Inte sedan andra världskriget har Norden skakats av någon konflikt som givit någon stormakt skäl att ingripa i våra förhållanden.

Alla länder i Norden har – oavsett vilken säkerhetspolitisk lösning de har valt – bevarat en utpräglad självständig ställning. På de nordiska ländernas jord finns inte några kärnvapen.

Till dessa förhållanden har de nordiska länderna bidragit med all sin förmåga. För de resultat som detta har medfört i form av en fredlig utveckling har de nordiska länderna vunnit respekt från omvärlden.

Vi kan konstatera, utan att förhåva oss, att det nordiska samarbetet har en betydelse för freden. I den allmänna säkerhetspolitiska debatten efter årsskiftet har man på sina håll i den internationella krisens tecken sökt tolka in förändringar i säkerhetspolitiken i Norden. Vi kunde under vårt möte i Reykjavik klart slå fast att några sådana förändringar inte har ägt rum. De nordiska länderna fullföljer i nära kontakt med varandra och i en anda av ömsesidigt förtroende sin självvalda säkerhetspolitik. Just i denna kritiska tid visar sig den nordiska balansen kunna bestå sitt prov. Detta är möjligen inte särskilt dramatiskt. Men det är väsentligt.

Herr talman! Den sovjetiska inmarschen i Afghanistan har starkt bidragit till att på en gång skärpa krisen och försvåra det internationella fredsarbetet.

Vi har reagerat hårt mot och fördömt den sovjetiska aggressionen, som är ett flagrant brott mot varje nations rätt till självbestämmande. Ett folks befrielse måste vara dess eget verk. Sovjets trupper måste lämna Afghanistan. Dagens sovjetiska statsledning har anledning att erinra sig Lenins instruktion till den sovjetiska ambassadören i juni 1921, som f. ö. återfinns i en publikation för några år sedan, utgiven av det sovjetiska utrikesdepartementet: ”Vår politik i Östern är inte aggressiv. Det är en politik för fred och

att intressekonflikter mellan stormakterna skulle upphöra. Så är naturligtvis inte fallet. Avspänningen har byggts på en militär maktbalans, på förmåga till ömsesidig förstörelse som medför att ett krig mellan de ledande stormakterna ter sig orimligt.

Den har öppnat möjligheter till samtal om nedrustning och fredlig samverkan på skilda fält. Den har betytt väldigt mycket av lättnader och förbättringar för enskilda människor. Ett återfall i det kalla kriget med dess behärda uppdelning av världen innebär att fredsarbetet försåras, att kontakter slamar igen och också att förtrycket skärps. Vi har redan kunnat märka hur trycket mot olikriktande har hårdnat i de kommunistiska öststaterna, där kraven på disciplin har skärpts, och hur i den västliga världen värdet för mänskliga rättigheter ställs på undantag i strävan efter baser och militära bundsförvanter.

Det ser dess värre ut som om kapprustningen, med alltmer fruktansvärda förstörelsemedel, skulle ta ny fart. Den leder ytterst till ett nytt storkrig, vars förödelse måhända ingen kommer att vara i tillfälle att beskriva.

Och det är fråga om ett enormt slöseri med resurser i en tid då fattigdom och svält fortsätter att gissla en växande majoritet av jordens befolkning. Så kan vi steg för steg föras mot avgrunden. Därför är det just nu särskilt viktigt att värna freden. Det finns ingen viktigare fråga.

Samtidigt som man överallt i världen talar om ökade rustningar får vi allt fler belägg för det militära våldets begränsning, nya vittnesbörd från den illusionernas marknad som kapprustningen erbjuder.

Världen har många gånger upplevt hur man med maktens arrogans sökt militärt påtvunga en annan nation sina politiska mål. Vi har de senaste åren fått flera exempel på hur invasioner, okkupationer och uppbyggandet av regionala vesaller inte leder till några maktpolitiska fördelar.

Tvärtom – det militära våldets bristande legitimitet kan aldrig ersätta respekt och hänsynstagande till folkens oberoende och nationella strävanden.

I Iran skapade USA under flera årtionden ett formidabelt maktimperium till ett oerhört materielt och mänskligt pris. Ändå störtade schahens valde samman.

Vietnam drabbades av omätliga lidanden genom en supermakts övervåld, och landet hotas i dag av en annan supermakt. Men Vietnam har nu fastnat i okupationsmaktens tragiska roll.

I Zimbabwe kunde inte en topputrustad sydafrikanskt stödd armé betvinga ett fattigt folks beslutsamhet.

Och i Afghanistan blir det alltmer uppenbart hur Sovjetarmén sjunker djupare och djupare i träsket.

Det går inte att vinna en by genom att förstöra den. Det går inte heller att vinna ett folk genom att invadera och okkupera det.

Än starkare framstår dessa illusioner och än större blir deras möjliga skadeverkningar när vi betraktar kapprustningen mellan de ledande stormakterna. Den tidigare engelska regeringens vetenskaplige rådgivare, Solly Zuckermann, visar i en uppmärksam artikel i The Times nyligen på

den bristande logiken i stormakternas tävlan på kärnvapenrustningens områden. Redan i slutet av 1950-talet hade den nått gränsen för ömsesidig avskräckning. Redan då kunde de förinta varandra. Men sedan denna tid har stormakterna likväl 50-faldigat sina kärnvapenarsenaler.

Redan i början av 1960-talet förklarade den amerikanske presidentens främsta vetenskapliga experter att en fortsatt utbyggnad av kärnvapenarsenalerna inte ökar utan tvärtom kommer att minska säkerheten. Det har experterna också enställt fortsatt att säga, men likväl fortsätter man.

Zuckermann visar vidare att också den ständigt återkommande diskussionen om s. k. taktiska kärnvapen bygger på en illusion. Det finns en avgörande skillnad mellan konventionella vapen och kärnvapen. Kärnvapen är avskräckningsvapen. Deras användande betyder storkrig, vare sig de nu kallas neutronbomber, kryssningsrobotar, SS 20-robotar eller något annat.

Zuckermann hänvisar alla tankar om att kunna vinna ett atomkrig genom en s. k. förstaslagskapacitet till fantasiernas värld. Det finns ingen teknisk väg till seger. Båda sidor är dömda att förlora. I ett krig med kärnvapen är nederlaget odelbart.

I ett tal i maj i fjol sade den gamle krigshjälten lord Mountbatten: "Det finns mäktiga krafter i världen som fortfarande sätter sin lit till det gamla romerska receptet – om du vill fred, förbered för krig. I atomåldern är detta struntprat. Det är en farlig missuppfattning att tro att man kan öka sin egen säkerhet genom att öka den totala osäkerheten."

Jag gör dessa hänvisningar helt enkelt för att understryka att det trots allt inte finns någon anledning att ge upp hoppet. Insikten om rustningarnas dårskap sprider sig. Freden när vi aldrig med mera vapen och mera krig.

Därför måste nedrustningsarbetet föras vidare. Europa är kapprustningens centrum. Här finns redan nu tiotusentals kärnvapen. Här är slagfältet förberett. Nu har Warszawapakten börjat utplacera de nya SS 20-robotarna, och Nato tog beslut i december om att framställa en ny generation av toppmoderna kärnvapenbärande medeldistansrobotar för utplacering i Europa. Man höjer alltså rustningsnivån.

Målet måste i dagens läge i första hand vara att Sovjet kraftigt reducerar sina SS 20-robotar, att NATO inte utplacerar de nya robotarna och att både NATO och Warszawapakten minskar sina styrkor i Europa. Ytterst gäller vårt fredsarbete att göra hela Europa kärnvapenfritt, och det hoppas jag få återkomma till.

Erfarenheterna visar att det nu behövs en folklig mobilisering mot rustningsvanvetet, att människornas oro och fredsängtan formas till ett mäktigt och konkret krav på besinnning, nedrustning, fred och solidaritet. Supermaktens krigsekonomier måste omvandlas till fredsekonomier.

Socialdemokratin har en lång tradition av aktiv kamp för fred och internationell solidaritet. Vi har i motioner till årets riksmöte lagt förslag i denna anda, och i en utåtriktad fredsappell och genom studier och konferensarbete sökt samla till en bred manifestation för freden i vårt land.

Internationellt har vi inom Socialistiska internationalen anslutit oss till kraven på att förberedelserna för höstens Mädrickkonferens om uppföljning- en av ESK går vidare, att alla ansträngningar görs för att snarast inleda förhandlingar om SALT III och att Sovjets förslag om en europeisk energikonferens utreds. Som nation måste vår uppgift vara att på alla sätt söka begränsa krisen, sänka den politiska temperaturen mellan stormakter- na och ta till vara alla möjligheter till dialog – att fortsätta, inte hejda, avspänningspolitiken.

Kampen för fred och avspänning kan inte avgränsas till vissa bestämda regioner eller folk. Den är odelbar och måste gälla alla. Samora Machel, Moçambiques president, en man som själv lutrats i befrielsekamp, påpekade under de alliansfrias konferens i Havanna i somras, att ute i supermakternas periferi råder ingen avspänning, inte ens kallt krig – där blossar de varma krig. Enligt SIPRI har 120 krig utkämpats i den tredje världen sedan andra världskriget.

Det är mot denna bakgrund med stor glädje vi upplevt hur under 1970-talet världens största och äldsta kolonialvälde störtades över ända. Befrielseö- relserna i Angola, Moçambique och Guinea-Bissau blev självständiga efter en utdragen gerillakamp.

Och i dessa dagar, i kolonialismens och rasismens hjärta, har den afrikanska nationalismen skördat en nystor seger: en ny nation har förts – det fria Zimbabwe.

Efter ett långt och uppoffrande krig har Zimbabweas folk på ett glasklart och eftertryckligt sätt givit de svarta nationalisterna sitt stöd också i en fredlig process. Utgången har sin logik. De grupper som kämpat längst och befnat störst områden fick det helt överväldigande stödet. De å andra-sidan som valde samarbetet med och underkastelsen inför minoritetsregimen. och Sydafrika sopades bort med valseidlamas hjälp. Nu kan förhoppningsvis ett nittioårigt kolonialvälde och ett sjuårigt bittert och blodigt inbördeskrig avvecklas.

Historien har ännu en gång visat att när ett folk gript till vapen för att befria sig självt, så ger man inte upp förrän friheten är nådd. Utan en framgångsrik befrielsekamp i Zimbabwe hade inte de vita rasisterna gått med på demokratiska val.

”Kärnan i vår ideologi är strävan efter självständighet och rättvisa. Vi vill vara herrar i vårt eget hus, och vi vill ha ett samhälle där alla människor har samma rättigheter och skyldigheter oberoende av ras. Det är vad vi menar med socialism.” Så sade en av Patriotiska frontens ledare till Carl Lidbom, som var en av vårt partis utsända observatörer i Zimbabwevalet.

För oss som länge följt och stött befrielsekampen i södra Afrika är denna vilja till oberoende, försoring mellan raserna och social rättvisa ingen nyhet. Vi vet att de afrikanska folken vill nå sin ekonomiska och politiska frigörelse med fredliga medel och på egna villkor. Men om de bara möts med förtryck och våld, tvingas de till en väpnad kamp. Så var det i Algeriet, i Angola, i Moçambique, i Guinea-Bissau – och nu i Zimbabwe. Det är egentligen djupt tragiskt att så många människoriv måste spillas innan kolonialmakter och

diktaturer skall inse historiens oundvikliga lärdom, att det aldrig går att i längden förkväva ett folks frihetslängtan.

Valutgången i Zimbabwe är ett glädjebud för det svarta Afrika och för demokratier överallt, däremot för Sydafrikas förhårdade rasister ett förebud om den oundvikliga förändringen mot svart majoritetsstyre, också i Namibia och Sydafrika självt.

Det är viktigt att Zimbabweas folk nu får tid och resurser att slå vakt om sin vunna fred och att i försoring och jämlikhet bygga upp sitt krigshärjade land.

Därför räcker det inte, enligt vårt förmenande, att i dag hylla det fria Zimbabwe. Vi måste också klart säga ifrån att vi vill bistå den nya nationen i det fredliga uppbyggnadsarbetet. Vi uppmanar därför den svenska regeringen att genast skicka en inbjudan till Zimbabweas regering om att så snart tillfälle ges komma till Sverige för samtal om utvecklingssamarbete.

Om Zimbabwe lyckas med sin våldiga uppgift kommer det att påverka utvecklingen i Sydafrika. Då kommer skräckpropagandan om ”terrorister- na” i befrielseörelsen att få ge vika, och i stället ersättas av visionen om en mjuk och skonsam övergång till majoritetsstyre med plats också för de vita.

Jag sade för tre år sedan här i riksdagen att en lösning av problemen i Zimbabwe och Namibia aldrig kan innehålla en garanti för att apartheid skall överleva i Sydafrika, att det i Rhodesia, liksom i Namibia, är Sydafrikas framtid som slutligen står på spel. Sydafrika står just nu vid en skiljeväg. Det står nu isolerat i Afrika, som en rasismens sista utpost. Zimbabwe var fundamentet i dess strategi om en buffert av lydstatier som grannar. De hade satsat miljontals dollar på Muzorewas valseger. Den nya guldruschen har givit landet kraftigt ökade inkomster. Dessa, tillsammans med utvecklingen i Zimbabwe, ställer regimen inför ett val. Chansen skulle finnas i att gradvis, men bestämt, avveckla apartheid i samarbete med de svarta nationalisterna. Chansen finns, men erfarenheten har visat omvärlden att Pretoriaregimen aldrig gör några eftergifter utan att vara tvingad till sådana. Därför måste omvärlden bibehålla sitt tryck mot apartheidregimen, sätta hårdare press och genomföra selektiva sanktioner.

De smärre, kosmetiska förändringar av vissa regler som nyligen genomförs inom apartheidssystemet har ingalunda förändrat dess grundvalar. Dödsdomarna fortsätter, liksom skenrättegångarna, försvinnandena, miss- handeln och morderna på motståndsmän. Svält och massflyrtingar pågår stora delar av befolkningen.

Det svenska investeringsförbudet har visat sig ha en viktig internationell opinionsbildande effekt på olika plan, inte minst inom Förenata nationerna. För fredens och solidaritetens skull bör vi nu gå vidare.

Socialdemokratin har därför föreslagit, i en motion, att regeringen utarbetar en aktionsplan för ytterligare isolering av Sydafrika. Och jag vill med kraft understryka: Detta är en insats för fred och försoring.

Herr talman! De mänskliga rättigheterna förtrampas på alla kontinenter. I Indokina kom inte USA:s reträtt att innebära slutet på människornas

lidanden. Sviterna efter bombkriget, naturkatastrofer, åsidosättandet av fri- och rättigheter, de stora flyktingströmmarna, svält samt nya krig med nya aktörer, plågar och decimerar nationer som redan lidit utan motstycke i modern tid.

Det är en förpliktande uppgift för hela världssamfundet att delta i Världshälsorganisationens appell för en internationell mobilisering mot svälten i Cambodja. Jag kan i allt väsentligt ansluta mig till vad utrikesministern har sagt om problemen i Indokina. Jag har över huvud taget få invändningar mot deklARATIONEN i dess helhet.

I Sovjetunionen trakasseras och fördrivs oliktränkande, trots att deras "brott" ofta endast är att hävda av alla europeiska nationer accepterade och ratificerade principer om yttranderätt och åsiktsfrihet. Andrei Sacharov är det senaste exemplet på hur sådana demokratiskt sinnade medborgare förföljs i alla stater under kommunistisk diktatur.

Latinamerika är den kontinent där kampen för de mänskliga rättigheterna, för frihet och oberoende drivits längst. En förändringens vind som sveper över Brasilien och än starkare i det karibiska området kulminerade ju i Nicaragua i somras med sandinisternas efterlängtrade triumf. Men vi nås också nästan dagligen av budskap om hur motståndskämpar offerar sina liv eller jagas i fångelse och under jorden av militärdiktaturen.

Uruguay, Argentina och Chile, tidigare med lång demokratisk tradition, är i dag närmast gigantiska koncentrationsläger, där tusentals människor försvunnit, torterats och mördats för sin demokratiska övertygelses skull. Liknande förhållanden har sedan länge rått i Paraguay och Haiti.

Särskilt hårt tycks förtrycket f. n. vara i Guatemala. Där har 40 000 människor mist livet till följd av det politiska våldet sedan CIA 1954 störtade den demokratiskt valda Arbenzregeringen. Våldet fortsätter i dag med oförminskad intensitet. De skriande orättvisorna försakar död och sjukdomar. 75 % av befolkningen lider av undernäring, som en följd av att 1 % av befolkningen äger nästan 80 % av den odlingsbara jorden.

Nöden drev också fram dramat kring den spanska ambassaden i förra månaden, där oskyldiga människor dödades efter en brutal militärattack, trots ambassadens protester.

Som socialdemokrater påminns vi också om hur våra partivänner mister sina liv i kamp för fundamentala mänskliga rättigheter. I fjol mördades de två någaldemokratiska partiledarna Alberto Fuentes Mohr och Manuel Colom, någon månad efter att ha pläderat för demokrati i sitt land på Socialistinternationalens kongress. De sade där att "vi löper stora risker när vi får hem härifrån". Man trodde dem knappast riktigt, men några veckor senare var de mördade – alldeles klart av regimen i Guatemala. För inte många veckor sedan gick en ledande socialdemokrat i El Salvador samma öde till mötes.

Och i förra veckan fick vi nya dödsbud. Det socialdemokratiska partiets generalsekreterare Jorge Jimenez, som efterträdde Manuel Colom, mördades samtidigt som två studentledare och ett tjugotal bönder miste livet.

Vi skulle vilja uppmana regeringen att genom Sveriges ambassad i

Guatemala framföra riksdagens djupa bestörtning över det urskillningslösa slaktandet, som har sin grund i diktaturens ohämmade förtryck och orättfärdiga samhällsordning.

För vår del kommer vi att fortsätta att stödja oppositionen i Guatemala, liksom vi stödjer sandinisternas alfabetiseringskampanj i Nicaragua – Ljus över Nicaragua, som det heter. Det är två sidor av samma sak: Ett stöd för ett folks frigörelse ur underutveckling och diktatur.

Listan på brotten mot de mänskliga rättigheterna i världen, herr talman, kan tyvärr göras oerhört lång. Vi har i tidigare utrikesdebatter behandlat andra områden, där dessa förtrampats. Jag ville emellertid denna gång, utan att vara uttömmande, men mot bakgrund av våra partivänners konkreta upplevelser, fästa riksdagens uppmärksamhet särskilt på förhållandena i Centralamerika.

Herr talman! Vår strävan efter fred och mänskliga rättigheter hänger nära samman med en äkta och framsynt solidaritetspolitik i förhållande till jordens fattiga och förtryckta. Ty orättvisorna och ojämlikheten mellan och inom världens länder, mellan i- och u-land, skapar en grogrund för lokala och regionala spänningar och konflikter, i vilka stormakterna kan dras in.

För sex år sedan krävde de fattiga länderna grundläggande förändringar i den rådande ekonomiska ordningen, som så ensidigt gynnade i-världen men samtidigt bidrog till att bevara underutvecklingen i den tredje världen.

Från svensk sida bejakade vi kraven på en ny ekonomisk världsordning. Vi nödgas i dag konstatera hur viljan – och kanske förmågan på en del håll – i den rika världen till att medverka i en solidarisk reformering av världsekonomin näst intill upphört.

Det är en påtaglig realitet, att industrivärlden skakas av en djupgående ekonomisk kris: 20 miljoner människor, över 6 % av arbetsstyrkan, kommer att gå arbetslösa mot slutet av detta år i industriländerna. Produktionen sviktar. Underskotten i nästan alla de västliga i-ländernas betalningsbalanser främjar valutaoro och protektionism. Inflationen går vidare i tvåsiffriga tal, urholkar löner och sparande och fördjupar de ekonomiska orättvisorna i samhället.

Utvecklingspessimism och handlingsförlämnning breder därmed ut sig. Visst är det förstället att solidariteten inom och mellan folken sätts på prov under sådana förhållanden.

Och likväl måste vi inte bara bevara utan också fördjupa den internationella solidariteten. För människorna i den tredje världen innebär utvecklingen bokstavligen ett hot mot livet.

800 miljoner människor lever i absolut fattigdom – de har inte mat för dagen, arbete eller rimliga bostäder. För dem betyder försämrade levnadsvillkor svält och katastrof. I u-länder som börjat bygga upp en nationell ekonomi och genomföra sociala rättvisereformer slås de ambitiösa utvecklingsförsöken sönder av stagnation i världshandeln, minskad livsmedelsproduktion och minskad u-hjälp.

Det fordrar ingen större fantasi för att inse hur massvält och ekonomiska och sociala sammanbrott utgör direkta hot mot fred mellan folken. Desto

allvarligare är det i dag när dessa risker växer samtidigt som rustningsvan-
vettet trappas upp.

Den s. k. Brandtkommissionen kom till i denna krisituation, då dialogen
mellan nord och syd hamnat i ett fullständigt dödläge och då alla praktiska
utvägar tycktes totalt blockerade.

Detta ligger mig givetvis nära om hjärtat, eftersom jag i flera år har arbetat
med detta och haft privilegiet att vara med i denna kommission. I förra
veckan utkom från trycket dess slutrapport med titeln Ett program för
överlevnad.

Eftersom min taletid nu är ute, tvingas jag hoppa över de återstående
delarna av mitt manuskript. Det är möjligt att jag tillåts begagna repliken till
att något ta upp dessa ting. Jag hoppas att få återkomma – inte bara i dag utan
många gånger – till Brandtkommissionen, till dialogen mellan nord och syd
samt till kampen mot svält, fattigdom och undermåning.

Jag vill avsluta detta anförande med några exempel, tagna från Willy
Brandts inledning till kommissionens rapport. Ty det är ju så, herr talman,
att medan det fredliga utvecklingsarbetet i världen ropar efter resurser,
förbrukas nästan 2 000 miljarder kronor varje år på militärutgifter. Men vi
har blivit så färdblinda i denna vanvettets kapploppning att vi knappast längre
förstår verkligheten bakom siffrorna. Låt oss därför minnas

att för kostnaderna av en enda stridsvagn skulle 30 000 barn kunna få
klassrum.

att ett enda jaktflygplan kostar lika mycket som 40 000 byapotel,

att en halv dags militärutgifter skulle räcka till att eliminera ett av
mängsklighetens stora gissel, malarian, och

att en halv procent av de årliga militärutgifterna skulle räcka för att betala
alla de maskiner och all den utrustning som behövs för att hjälpa u-länderna
till en tillräcklig livsmedelsproduktion.

Det är, herr talman, med sådana konkreta bilder vi bör gå ut och föra
kampen vidare för fred och samförstånd mellan folken.

Jag har bara hunnit ta upp delar av världsläget. Det är dystra bilder av
förtryck, skärpt kapprustning, förtryck av mänskliga rättigheter, ökad svält i
världen, oljekris och en ekonomi i depression. Det är en ganska dystur bild av
världen. Ändå är det viktigt att vi upprätthåller kampen för fred och
utveckling.

När jag talade i ett annat sammanhang för två veckor sedan, anförde jag
såsom ett motto för detta fredsarbete – också använt inom det internationella
arbetet – ett ord av Martin Luther, som en gång sade: "Om jag så visste att
världen ginge under i morgon, så skulle jag likväl plantera mitt äppelträd."
För dem som vill fortsätta att arbeta för en värld i fred och försörjning är det ett
utomordentligt motto.

LARS WERNER (vpk):

Herr talman! 1970-talet har inneburit påtagliga framgångar runt om i
världen för den nationella befrielsens, fredens och framstegets krafter.
I Europa har de tre sista fascistiska diktatorerna sopats bort. Den

USA-stödda fascismen i Spanien, Portugal och Grekland har fallit. Den
fredliga samlevnadens principer vann ökat stöd, vilket bl. a. kom till uttryck i
Helsingforsavtalet 1975 – ett avtal som måste följas upp och genomföras i alla
delar.

I Sydostasien besegrades världens mäktigaste militärmaskineri. Folken i
Vietnam, Laos och Kambuchea blev offer för historiens grymmaste
anfällskrig som kostade miljoner offer i döda och sårade och enorm materiell
förlust. Men de slog tillbaka angriparna, bl. a. med hjälp av den
internationella solidariteten. Den solidariteten är i dag viktigare än någonsin
när Vietnam, Laos och Kambuchea möter enorma svårigheter i arbetet med
återuppbyggnaden. Det svenska biståndet måste öka i stället för att
minska.

I Afrika segrade befrielsekampen i Angola, Moçambique och Guinea-
Bissau. Valresultatet i Zimbabwe visar vilken bred folklig förankring
befrielseströrelserna har. Patriotiska fronten är att gratulera till det lysande
valresultatet. Men det fria Zimbabwe hotas liksom alla andra fria afrikanska
stater av den rasistiska regimen i Sydafrika. Sverige måste konsekvent bidra
till att den sydafrikanska regimen isoleras och bistå frihetsrörelsen ANC i
Sydafrika, SWAPO i Namibia och de fria afrikanska staterna.

I Chile krossades den 11 september 1973 den demokratiska regeringen
genom en USA-styrd högerkupp. Vi är övertygade om att det endast var ett
temporärt nederlag. Pinochetjuntan isoleras alltmer. Sverige måste bidra till
denna blodregimens internationella isolering i stället för att öka handeln med
den. Vägen mot demokrati och socialism i Chile kommer åter att öppnas.

Somozadiktaturens fall i Nicaragua är en historisk seger och visar att de
demokratiska krafterna är på frammarsch i Syd- och Mellanamerika. Det är
en ynkedom att den svenska regeringen drar sig för att ge ett rejält bistånd till
det nya Nicaragua. Kan vi förvänta oss att Ola Ullsten är beredd att tänka om
och bifalla de motioner som arbetarpartierna framlagt om ökad hjälp till
Nicaragua?

I Mellanöstern stärks alltmer den palestinska befrielseströrelsens ställning.
T. o. m. i reaktionära kretsar i Västeuropa och USA börjar man begripa att
fred och säkerhet i området aldrig kan uppnås om inte det palestinska folkets
nationella rättigheter tillgodoses. Vi hoppas att den inställningen också delas
av utrikesministern och att han inte har samma sympati för den israeliska
aggressionspolitiken som sin företrädare som folkpartiledare. Det är dags att
utveckla våra förbindelser med PLO, och det kan lämpligen ske genom en
officiell inbjudan till Yasser Arafat att besöka vårt land.

I Korea öppnar sig nu nya möjligheter till att på sikt uppnå landets fredliga
återförening. Det är sorgligt att i detta läge USA och Sydkorea väljer att
genomföra nya stora militärmanövrer.

Schahens fall i Iran är ännu ett exempel på hur kampen för frihet och
framsteg vinner ökat stöd. Det konstaterandet kan man göra trots att det
finns inslag i den iranska revolutionen som är djupt främmande och stötande
för oss. Vreden mot USA-imperialismens förbrytelser i Iran ursäktar inte
tagandet av gisslan. Men händelserna i Iran belyser också det orimliga i att

diplomatiska beskickningar utnyttjas som spioncentraler.

I Afghanistan inleddes för snart två år sedan betydelsefulla reformer för att ta landet ut ur underutvecklingen och misären. Men det är Afghanistans folk och inga andra som skall bestämma om landets framtid. Därför tar vi avstånd från den sovjetiska militära inmarschen och kräver att de sovjetiska trupperna omedelbart skall lämna Afghanistan och all annan främmande inblandning upphöra. Export både av revolution och av kontrarevolution måste avvisas.

Herr talman! Jag nämnde inledningsvis att det gjorts stora framsteg under 1970-talet. I en situation då nattsvart pessimism ibland tycks präglad debatten tror jag det är angeläget att också ange ljusare perspektiv, att inte tappa proportionerna.

Men lika felaktigt vore det självfallet att dölja att demokratiska och mänskliga fri- och rättigheter fortfarande sitter trångt på många håll i världen, ja, ofta trampas under fötterna.

Vi snuddade vid dessa frågor i riksdagens allmänpolitiska debatt för någon månad sedan. Och som vanligt ville några av partiledarna här i riksdagen göra detta till ett problem i första hand för människor med en socialistisk och kommunistisk övertygelse. Förhållandet är det motsatta.

Vårt parti kämpar mot det svenska klassamhället, för att utveckla demokrati till en socialistisk demokrati, som stoppar rovdriften på människor och natur, som garanterar alla demokratiska fri- och rättigheter. Vi bekämpar storfinsansens våld lika väl som vi är motståndare till enpartidiktaturen. Vi kämpar för en socialistisk demokrati i mångt och i mångt. Därför ser vi särskilt allvarigt på övergrepp som begås i socialismens namn.

Vårt partis protester mot t. ex. rätttegångarna i Prag är väl kända liksom vår uppfattning om övergreppet mot Sacharov. Men samtidigt konstaterar vi att det här i riksdagen förekommer en påtaglig ensidighet då det gäller försvaret av de demokratiska fri- och rättigheterna.

USA:s före FN-ambassadör Andrew Young förklarade strax innan han fick sparken att det faktiskt finns gott om politiska fångar i USA. Ett av de många bekanta exemplen är de s. k. Wilmington 10 – dvs. de medborgar-rättskampar som spärades in efter rasistiska provokationer. Övergreppet har i stort sett förbigåtts med tystnad från de flesta här i riksdagen.

Och vem hörde talas om Gösta Bohmans indignerade protester när en halv miljon indonesiska kommunister mördades av Suhartoregimen i slutet av 1960-talet? Hur tyst är det inte om samma regims brutala folk mord i Östra Timor? Ja, helt tyst är det ju faktiskt inte. Den borgerliga regeringen har ju försvarat vapenexport till Indonesien. Vad kallade Gösta Bohman terrorbombningarna mot Hanoi och Haiphong julen 1972? Jo, han kallade dem för bombningar för fred.

På USA:s bakgård i Guatemala har 30 000 människor mördats – många efter fasanfull tortyr. Olof Palme har nyss redovisat hur socialdemokratiska ledare har mördats. Jag kan komplettera med att berätta att många i Guatemala har blivit levande begravnings - däribland hela ledningen för

Guatemalas kommunister. Var är protesterna? Jag instämmer helhjärtat med Olof Palme när han uppmanar den svenska regeringen och samtliga borgerliga partier att göra sin stämma hörd mot dessa mord.

Uppräkningen kan fortsätta. Man kan jämföra uppmärksamheten kring det s. k. båtfolket i Indokina med tystnaden då 200 000 människor flyr till Angola under Mobutus förtryckarregim i Zaire. Och inte hördes protester då ungefär lika många människor på ett par månader av militären drevs i väg från Burma och tvingades söka sin tillflykt i det hungrande Bangladesh. Exempelsamlingen kan tyvärr göras oändlig.

Vänsterpartiet kommunisterna bekämpar övergrepp mot de mänskliga rättigheterna i vilket väderstreck och under vilken regering de än begås. Vi skulle välkomna, om samliga politiska partier i vårt land intog samma hållning. Försöken att i antikommunistiskt syfte använda dessa frågor som ett tillhugge mot vänsterpartiet kommunisterna är dömda att misslyckas. Det borde stå klart vid det här laget.

Herr talman! Den avspänningsprocess i de internationella förhållandena som fick sitt främsta uttryck genom Helsingforsavtalet har stannat upp. Riskerna för en tillbakagång till det kalla kriget ökar och därmed också riskerna för en förödande militär konfrontation.

Upprustningspolitiken fortsätter. Ca 2 000 miljarder svenska kronor läggs årligen ner på militära rustningar i en värld som redan är överhopad med vapen. Bara i USA ökar rustningsutgifterna detta år med 80 miljarder kronor samtidigt som betydande delar av den amerikanska befolkningen lever i social misär. I den tredje världen öppnar sig nya gigantiska marknader för den internationella vapenhandeln samtidigt som världssvältens, analfabetismens och arbetslöshetens problem förblir olösta.

Händelserna i Afghanistan har förvärrat det internationella läget. Men samtidigt är det uppenbart att man från amerikansk sida försöker ta Afghanistanhändelserna som förevändning för att skärpa kapprustningen och bryta mödosamt uppbyggda internationella förbindelser. Det är positivt att en rad stater i Västeuropa visar stor tveksamhet att följa Carter på denna äventyrliga väg.

Försämringen av det internationella läget inleddes långt före Afghanistan. Omedelbart efter sitt tillträde som president 1976 började Carter ställa nya och oacceptabla villkor för det SALT II-avtal som i praktiken var nästan klart.

Först sommaren 1979 kunde presidenterna Bresjnev och Carter underteckna det nya avtalet. Men bläcket på dokumentet hann knappt torka innan man i USA inledde en våldsamt kampanj för att förhindra ratificeringen av avtalet. Påhittigheten i USA kände ingen gräns då det gällde att hitta skäl mot ett godkännande av avtalet.

De jättelika profitintressena inom ramen för det militärindustriella komplexet, som redan Eisenhower för 20 år sedan varnade för, spelade uppenbarligen en mycket aktiv roll i sabotaget försöken mot SALT II. På reaktionärt håll söker man enligt gammalt mönster övervinna den djupgående kapitalistiska krisen genom forcerad upprustning.

När Sovjetunionens president Bresjnev förra hösten förklarade att Sovjetunionen ensidigt skulle dra tillbaka 20 000 man och tusentalet stridsvagnar från Centraleuropa möttes inte beslutet av något positivt gensvar från USA. Åtgärden beskrevs som begränsad, vilket visserligen är sant, men ändå inte mer begränsad än att just USA tidigare i Wienförhandlingarna ställt just detta krav på Sovjetunionen.

Bresjnev förklarade också Sovjetunionens beredskap att omedelbart inleda förhandlingar om de sovjetiska medeldistansrobotarna. Carters svar på dessa åtgärder och förslag blev i stället att påtvinga de europeiska NATO-staterna en ny allvarlig kärnvapen- och raketupprustning. Kvalitativt nya vapensystem skall införas i Västeuropa, bl. a. de s. k. kryssningsrobotarna, som inte minst utgör ett allvarligt hot mot vårt eget land och våra möjligheter att stå utanför väpnade konflikter.

Jag påtalade redan i december förra året, i en debatt här i riksdagen med utrikesministern, den svenska regeringens häpnadsväckande passivitet i dessa frågor. Inga som helst insatser gjordes från det alliansfria Sverige för att försöka motverka en ny omgång i kapprustningen. Samma passivitet har sedan fortsatt då det gäller NATO:s nya upprustningsplaner för det nordiska området som verkligen inte bidrar till säkerhet och stabilitet i vår del av Europa.

Den svenska regeringens tystnad innebär att den accepterar västmakternas rustningar intill våra gränser, skriver Metallarbetarna i en ledare i sitt senaste nummer med rubriken "Sverige glider in i Atlantpaktens skugga". Denna tystnad är ett klart brott mot Sveriges traditionella aktiva neutralitetspolitik. Under utrikesminister Ullsten har den aktiva neutralitetspolitiken upphört, skriver Metallarbetarna med all rätt.

Ola Ullstens världsbild framgår också av regeringsdeklarationen, där det står: "Med Carters seger i presidentvalet 1976 kom i stället traditionella amerikanska värderingar om respekt för nationellt oberoende, demokrati och mänskliga rättigheter att stå i förgrunden."

Det är nästan så att man med en gammal folkpartiledare och numera landshövding vill mana Ola Ullsten att gå hem och läsa historia. Har utrikesministern aldrig hört talas om åtminstone någon av alla de amerikanska militära interventionerna för att hindra folkens frigörelse och nationella oberoende? Har utrikesministern aldrig hört talas om t. ex. interventionerna i Guatemala 1954 och Dominikanska republiken 1965, eller överfallet på Cuba 1961 och medverkan i den fascistiska Chilekuppen 1973? Och vad är det för nationellt oberoende och mänskliga rättigheter Carter vill tillförsäkra det palestinska folket?

Jag rekommenderar Ola Ullsten till läsning Noam Chomskys nya bok *De mänskliga rättigheternas ekonomi*. Där kan utrikesministern lära sig en del om hur det ingått och ingår i USA:s strategi att upprätta nyfascistiska lydstaten i den tredje världen.

Herr talman! Frågan om krig och fred, upprustning eller nedrustning är ingenting som vi kan överlämna till stormakterna, medan vi själva sitter passiva på parkett. Vårt parti är anhängare av en aktiv neutralitetspolitik.

Den måste bl. a. innebära att Sverige gör insatser för fredlig samverkan, avspänning och nedrustning.

Jag har tidigare sagt här i kammaren att vårt parti ansluter sig till det socialdemokratiska förslaget om att Sverige bör ta ett snabbt initiativ för att få till stånd en europeisk nedrustningskonferens. Liknande förslag har framförts från andra länder, senast av Edward Gierek på den polska partikongressen. Det viktiga är naturligtvis inte var en konferens äger rum. Det är viktiga är att den snabbt kommer till stånd.

Europa är i dag överhopad med kärnvapen, och en väpnad konflikt här skulle leda till vår civilisations undergång. Vi får inte tillåta att 1980-talet blir en tid av skärpta motsättningar, spänningar och rustningar efter de framsteg som trots allt uppnåddes under 1970-talet.

Förhandla, förhandla, förhandla! uppmanade nyligen Alva Myrdal i en artikel i *Dagens Nyheter*. Jag instämmer i den uppmaningen. Sveriges regering måste göra aktiva insatser för att hjälpa till att få i gång förhandlingsmaskineriet igen.

I kampen för nedrustning och fred spelar den alliansfria rörelsen, som numera omfattar det stora flertalet av världens länder, en mycket betydelsefull roll. Jag vill gärna passa på att framföra vårt partis stora respekt och beundran för det enastående arbete som gjorts av Jugoslaviens president Tito i uppbyggnaden av denna rörelse.

I en motion till årets riksdag har vårt parti krävt att Sverige skall ansluta sig till den alliansfria rörelsen och aktivt bidra till dess arbete. Ett sådant beslut skulle uppskattas av många alliansfria länder.

Det handlar inte bara om fredsarbetet utan också i hög grad om att skapa en ny ekonomisk världsordning, nya nord-syd-relationer. De nuvarande, djupt orättfärdiga förhållandena med utsugning och underordning kan inte i längden fortsätta. De strider inte bara mot alla rättfärdighetsideal. De utgör också en allvarlig fara för freden.

Sverige måste i handling och inte bara i ord ansluta sig till arbetet för en ny ekonomisk världsordning. Det förutsätter att vårt land frigör sig från de internationella imperialistiska bindningar Sverige i dag har på många områden. Jag vill ställa en konkret fråga till utrikesministern: Är regeringen beredd att ge sin anslutning till kravet på medlemskap i den alliansfria rörelsen?

Sverige skulle som medlem i den alliansfria rörelsen på ett konkret sätt kunna vara med och driva de alliansfria staternas program när det gäller ekonomi, handel, information och forskning. I FN och i andra sammanhang har Sverige deklarerat sin vilja att bidra till att bryta underutvecklingen och att medverka till att bekämpa kolonialismen. Sverige har också anslutit sig till uppfattningen att det är nödvändigt med en ny ekonomisk världsordning och sagt sig vara berett att medverka till industrialisering i utvecklingsländerna och till ett brytande av det ensidiga råvaruberoende som så många av världens fattiga länder befinner sig i.

Vårt lands uttalade ståndpunkter sammanfaller således i hög grad med den alliansfria rörelsens program på olika områden, och det borde, enligt vår

mening, vara skäl nog för en svensk anslutning.

Den alliansfria rörelsen har också alltmer fått en ökad betydelse för avspänningsprocessen. Skärpningen av motsättningarna mellan stormakterna måste brytas, och de alliansfria länderna kan spela en viktig roll för att nå detta. Det faktum att alla medlemsländerna står fria och obundna gentemot militärpakterna är en styrka och ger hela rörelsen goda möjligheter att tvinga stormakterna att besinna sitt ansvar och fortsätta nedrustningen och upprätthålla avspänningspolitiken.

Ett svenskt medlemskap skulle ytterligare stärka rörelsens anseende och styrka samtidigt som Sverige skulle kunna vara mer aktivt på det internationella planet.

Herr talman! Det finns en grundläggande enighet i riksdagen om den alliansfria svenska neutralitetspolitiken. Vänsterpartiet kommunisterna ställer sig bakom denna politik, vilket dock inte innebär att vi delar regeringens syn på utformningen av politiken. Det finns anledning att rikta stark kritik mot regeringens mycket passiva utrikespolitik. Denna kritik delar vårt parti med många andra, bl. a. Folkpartiets ungdomsförbund och flera enskilda borgerliga riksdagsledamöter.

Vi menar att den alliansfria svenska neutralitetspolitiken måste vara en aktiv sådan. Vårt land har särskilda möjligheter, som ett neutralt och alliansfritt land, att spela en aktiv, pådrivande och positiv roll i det internationella arbetet. Vpk menar att dessa särskilda möjligheter måste utnyttjas och utgöra grunden för en aktiv svensk politik. Vi har också i eget intresse anledning att vara aktiva, inte minst mot bakgrund av NATO:s rustningar i Västeuropa och Norden. Dessa rustningar är ett hot mot säkerheten och den militära balansen, och de riskerar att dra in Norden i motsättningarna mellan stormakterna. Det finns därför all anledning, oavsett partitillhörighet, att se allvarligt på situationen och att med en aktiv politik hävda våra säkerhetsintressen.

Jag har tidigare, i andra sammanhang, haft anledning att diskutera dessa och andra utrikesfrågor med utrikesministern. Som bekant har jag då framfört vår kritik och oro över regeringens passivitet. Utrikesministern har för sin del alltid försökt framställa regeringen som aktiv. Men initiativen saknas ju. Insikter i vad som verkligen händer i världen saknas och tyvärr också viljan att dra de riktiga slutsatserna. Detta är tyvärr också intrycket utomlands, bland andra länders liberaler och borgerliga politiker. Till sist, herr talman: Detta är ytterst beklagligt, och det är ett avsteg från den aktiva neutralitetspolitik som har ett starkt folkligt stöd här i Sverige.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Det är alltid intressant att lyssna till Lars Werner. Det är spännande att se hur han skall landa efter sina akrobatiska övningar – för någonting av akrobatik är det ju ändå som Lars Werner tvingas ägna sig åt i varje sådan här utrikespolitisk debatt.

Å ena sidan vill han skapa intrycket att de svenska kommunisterna är helt ense med de demokratiska svenska partierna om den utrikespolitiska

inriktningen. Å andra sidan måste han förklara för sina sympatisörer att han egentligen inte har något som helst till övers för den politiken. Han tillgripser då den här sortens enkla argumentation att i stort sett skylla på den svenska regeringen för att de konflikter som råder i världen inte löses, att det förtryck som finns inte upphör – den svenska regeringen har inte agerat tillräckligt kraftfullt.

Det är också intressant att höra Lars Werner med sådan frenesi säga att han minsann tar avstånd från förtryck i alla länder, även i de kommunistiska. Det är i och för sig bra att de svenska kommunisterna säger det, men det finns inte särskilt mycket av trovärdighet i de påståendena. För det första är det väldigt med vilken iver dessa bedyranden görs – tror man inte att folk riktigt lutar på partiet? För det andra står ju de svenska kommunisterna bakom den totalitära kommunistiska ideologi i vars namn så mycket förtryck utövas runt om i världen. Även om Lars Werner är en skicklig talare och debattör så lyckas han trots allt inte att dölja detta dubbelspel.

Lars Werner försöker också göra ett nummer av att jag har påmint om att den amerikanska utrikespolitiken med president Carter fick en delvis annan inriktning än den tidigare makt- och intrassepolitiken genom att man satsade på en vad jag kallade världsvid kampanj för de mänskliga rättigheterna. Jag hänvisade då till dessa som grundläggande amerikanska värderingar, värderingar som har funnits och finns hos det amerikanska folket. Det är inte detsamma som att försvara den amerikanska utrikespolitiken – det har vi inte gjort – varken när det gäller de exempel på den som Lars Werner tog upp eller när det gäller rader av andra exempel. Men återigen, herr talman, är problemet att Lars Werner inte delar vår syn på dessa grundläggande värden – mänskliga rättigheter, demokrati och respekt för individen. Därför blir han så upprörd när man hänvisar till just sådana värden.

I övrigt, herr talman, kan jag efter att ha hört debatten konstatera att det finns en ganska stor enighet om att det internationella läget allvarligt har försämrats. Jag tycker emellertid att det är utomordentligt viktigt att vi försöker att ha en så nyanserad bild som möjligt av verkligheten omkring oss. Det är därför som jag i mitt anförande har varit sparsam med generaliserande termer om avspänning och kallt krig. Vad som nu håller på att ske är ju inte att vi håller på att få ett öst-väst-förhållande som är helt annorlunda än den politik som vi har upplevt under 1970-talet och som vi har kallat för avspänningspolitiken. Inte heller är det riktigt att hävda att vi nu skulle stå inför vad som brukar kallas för ett kallt krig. Den minsta gemensamma nämnaren för stormakternas politik har under hela 1970-talet varit att undvika att råka i situationer som i sina yttersta konsekvenser kunde leda till ett kärnvapenkrig. I själva verket har detta varit grundprincipen för stormakternas agerande ända sedan Cubakrisen 1962. Det är vår förhoppning att stormakterna kommer att fullfölja den politiken. Även om vi nu går mot ett betydligt kärvtare klimat i relationerna mellan stormakterna, tror jag det vore fel att därför tala om att vi är på väg in i ett nytt kallt krig. Vad man då glömmet är att den epoken kännetecknades av ett reellt kärnvapen-

krigshot och av en betydande osäkerhet om gränsdragningarna, i Europa inte minst.

Vad som skiljer nuläget från det kalla krigets dagar är både den strategiska jämvikt som nu råder mellan supermakterna och att alltför mycket står på spel, framför allt i Europa, för att man skall ha något intresse för en återgång till den sortens konfrontationspolitik.

Det sägs ibland att i kärnvapenåldern finns det i själva verket inte något alternativ till avspänning. Det är naturligtvis riktigt i så måtto att supermakterna inte kan kosta på sig att riskera ett kärnvapenkrig. Nederlaget i ett sådant krig är odelbart, citerade Olof Palme lord Mountbatten. Det inser alla, också supermakternas strateger.

Vad man däremot, som jag också påpekade i mitt anförande, naturligtvis måste vara på sin vakt emot är att bristen på dialog mellan supermakterna, bristen på den typ av förtroendefullt samarbete som trots allt kunde pågå i skuggan av upprustning och ideologisk krigföring mellan stormakterna, ökar risken för missförstånd och för överreaktioner från den ena parten på vad den andra parten tar sig före.

Det är många som naturligtvis frågar sig om det för ett litet land som Sverige verkligen tjänar någonting till att nu stå upp och yrka på samtal i nedrustningsfrågor på det sätt som jag har gjort här tidigare, när det är uppenbart för alla att världen håller på att rusta sig till tänderna. Men – och här vill jag gärna instämma i vad Olof Palme sade – det är just i ett sådant läge, när kapprustningsvansinnet tar ny fart, som det krävs av det internationella samfundet, dvs. de internationella organisationerna med FN i spetsen, men också av enskilda, inte minst neutrala länder som Sverige, att de gör sin stämma hörd, att de protesterar mot detta vansinne som ju hotar att förgöra inte bara dem som rustar utan oss alla.

I ett läge av ökande motsättningar mellan supermakterna är det också utomordentligt angeläget att neutrala stater som Sverige talar klartext om stormaktspolitiken. Vi skall inte låta oss kväsas av den kritik som vi får från olika stormakter för den hållningen. Ofta finns det inte samtidigt anledning till kritik av båda stormakterna. Det kan därför förefalla som om vi i vissa skeden är ensidiga i våra attacker.

Jag har i övrigt, herr talman, inte så mycket att tillägga till det som har sagts. Olof Palme ber regeringen att omedelbart inbjuda den zimbabwiska regeringen till förhandlingar om biståndssamarbete. Jag kan försäkra Olof Palme att så snart det bildats en sådan regering, skall den inbjudas. Vi har redan folk på platsen, och diskussioner om samarbete pågår förberedelsevis.

Jag vill också till sist bara återknyta till det som Lars Werner sade i Mellanösternfrågan. Han uttryckte sig så här: Jag hoppas att utrikesministern inte har någon sympati för Israel. Här tycker jag att Lars Werner avstöjar skillnaden mellan mitt sätt att betrakta svensk neutralitetspolitik och hans eget. Jag menar att man kan ha sympati för Israel och samtidigt ha sympati för det palestinska folket. Vad Sverige måste göra i denna konflikt, liksom i andra, är att mana parterna att åstadkomma en fredlig uppgörelse.

Om detta icke faller Lars Werner och hans kommunister på läppen, så kan det inte hjälpas.

OLOF PALME (s) replik:

Herr talman! Jag skall göra som jag lovade – eller hotade med – nämligen använda min replik till att ta upp några aspekter på Brandtkommissionens rapport vilka jag inte hann med i min inledning.

Den första aspekten gäller livsmedlen. Världens befolkning är i dag 4 miljarder människor. Om 20 år finns det sannolikt mer än 6 miljarder människor. I dag är 800 miljoner människor absolut fattiga. De lever i huvudsak i ett väldigt fattigbälte, som går tvärs över södra Sahara och Persiska viken upp mot Bangladesh och Sydasien.

Går det att avhjälpa? Jag tror att svaret är ja. Om den politiska viljan finns – det är det ena villkoret – och man sätter in resurserna, går det att ställa upp det oerhört djärva målet – som vi gjorde – att fram till år 2000 avskaffa hungern. Men det förutsätter för det första stora reformer inom u-länderna själva för en bättre jordfördelning, investeringsreformer osv., det förutsätter för det andra att man skapar köpkraft, så att människorna får råd att efterfråga maten – det är där som industrialiseringsprogrammen har sin stora betydelse – och det förutsätter för det tredje att de rika länderna är villiga att bidra med ett investeringsprogram på i stort sett 8 miljarder dollar per år under den närmaste 20-årsperioden. Det är stora belopp, men jämförda med rustningskostnaderna är de mycket små. Detta är i vår ganska förvirlade värld ändå rationellt förnuftigt, och det går att på 20 år avskaffa svälten. Det vore ju märkvärdigt om den politiska viljan till det skulle saknas!

Det andra villkoret är att vi utöver detta måste göra upp ett mycket brett krisprogram, som kan sättas in omedelbart. Vi har formulerat ett sådant program för de närmaste fem åren. Det har fyra huvudpunkter:

1. en ökning av resursflödet till u-länderna med 200–250 miljarder kronor om året. Det har många aspekter: det är enprocentsbiståndet, det är en internationell beskattning – som jag inte tror att vi kommer ifrån – och det är EMF-guld; det är att öka Världsbankens kapacitet, som det går att mobilisera.

2. åtgärden på energiområdet,

3. omfattande insatser för livsmedelsproduktionen och

4. reformer i det institutionella systemet.

Vi har en energistrategi som innebär följande.

Oljeländerna – vi hade ju oljeländer med i kommissionen – förpliktas sig att garantera tillflödet av olja, och de rika länderna åtar sig att för sin del utarbeta ett energiskt sparprogram. Vidare är man överens om att skydda realvärdet för oljeleveranserna genom index eller valutakorgar eller på annat sätt. Vi får alltså räkna med fortsatta prishöjningar på olja, men vårt krav var att dessa prishöjningar skall vara något lunda förutsebara och ske i jämnare takt.

Slutligen skall vi göra vieldiga insatser för olje- och gasprospektering i den tredje världen liksom för att utnyttja alternativa energikällor.

Och så byggde vi upp ett krisprogram på dessa punkter: massiv resursöverföring för att lyfta den fattiga världen, överenskomelser på livsmedelsområdet, överenskomelser om demokratiska reformer och ett stort program för att bemästra oljekrisen.

Jag vill tillägga, herr talman, att en grundläggande förutsättning för denna energistrategi är att de rika länderna håller tillbaka sin oljekonsumtion. De begränsade tillgångarna bör i ökad utsträckning komma de fattiga länderna till godo. Det är de som drabbas särskilt hårt. Fidel Castro nämnde nyligen att hans land året 1970 betalade ett ton socker för ett ton olja. I år är priset sex ton socker för ett ton olja. På det sättet kommer också vår svenska energipolitik in i bilden.

Herr talman! Det är ett ofrånkomligt faktum att en snabbavveckling i Sverige av kärnkraften skulle innebära en ökning av vår oljeförbrukning – det har knappast någon vågat bestrida. Det är också ett ofrånkomligt faktum att en snabbavveckling i världen av kärnkraften – över 200 reaktorer är i drift i dag – skulle leda till en förödande energi-brist som skulle öka spänningarna och främst drabba de fattiga folken.

Jag kan, herr talman, inför de fattiga folken försvara en avveckling av kärnkraften i Sverige som innebär att vi ersätter den med inhemska förnybara energikällor. Jag har haft många, många resonemang ute i de fattiga länderna om detta. Det här accepterar de – det kan de förstå. Jag kan däremot inte inför dessa fattiga folk försvara en avveckling av kärnkraften som ökar vår oljeförbrukning.

Detta är, herr talman, en politisk och moralisk fråga som är förenad med en internationell solidaritetspolitik. Jag har verkligen levt med dessa problem under de senaste åren, och de gläpord från anhängarna av linje 3 som mött mig under den pågående kampanjen, därför att jag intagit den här ståndpunkten, lämnar mig fullständigt oberörd. Jag menar nämligen att det är ganska viktigt att vi har en sammanhängande solidaritetspolitik när det gäller vårt uppträdande mot de fattiga länderna.

LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Herr Ullsten säger: Lars Werner ansluter sig inte till strävandena att slå vakt om de mänskliga rättigheterna.

Nu är det faktiskt så, herr Ullsten, att vårt parti slår vakt om de mänskliga rättigheterna därför att det erfarenhetsmässigt i första hand är socialister och kommunister som drabbas av inskränkningar och övergrepp som begås. Men vi gör det, till skillnad från herr Ullsten och hans parti, gentemot alla regimer i alla väderstreck, oavsett var och i vems namn övergreppen begås.

Vi har ett aktuellt fall i dag som både Olof Palme och jag tagit upp, nämligen frågan om mordet i Guatemala. Jag tycker det vore klädsamt om den svenska utrikesministern med ett enda ord talade om var han själv och den svenska regeringen står när det gäller övergreppen i Guatemala.

Beträffande ivern och trovärdigheten då det gäller avståndstaganden vill jag bara säga att om ivern i avståndstaganden och protester är ett mått på bristande trovärdighet, då drabbar ju det alla engagemang, alla protester – ju

starkare protester, desto mindre trovärdighet. Är det på det viset vi skall uppfatta Ola Ullstens olika protester när han framför dem i vissa väderstreck, så är det ju verkligen avslöjande för hans inställning.

Men jag ställde en annan fråga som var genomgående i mitt huvudanförande – frågan om regeringens passivitet. Jag kan förstå utrikesministerns behov av att framställa sin och regeringens politik som initiativrik och målmedveten. Men trots allvarliga försök att med många ord förstå det lilla som görs, så misslyckas ju utrikesministern. Kritiken mot regeringen och utrikesministern på just den här punkten, i fråga om den mycket passiva neutralitetspolitiken, är ju med all rätt ganska omfattande. Kritiken kommer dels från oppositionen här i riksdagen, dels från fackföreningsrörelsen. Jag citerade tidigare en ledarkommentar i Metalls tidning, som ju var kritisk. Ja, t. o. m. herr Ullstens eget ungdomsförbund är kritiskt – kanske ännu mer kritiskt.

Folkpartiets ungdomsförbunds ordförande sade nyligen att det tycks som om försiktigheten har tagit säte i Arvfurstens palats och att Sverige hjälper till med att upprätthålla världsordningen, utsugningen av de fattiga länderna. Han gav fyra exempel på detta: för det första beslutet att medge tillstånd för Alfa-Laval att investera i Sydafrika, för det andra oviljan att stoppa flygingarna på Sydafrika, för det tredje passiviteten inför NATO-upprustningen i Europa och för det fjärde bristen på öknings- och insatserna för u-länderna. Han sammanfattade detta som en utrikespolitik i filttröfflor, vilken enligt honom var ovärdig en liberal utrikesminister.

Som om inte detta vore nog tar FPU-ordföranden på nytt till orda i Dagens Nyheter i dag och kräver liksom vi i vpk och andra att Sverige måste lämna Oljeklubben – därför, som han säger, att medlemskapet kantslöter den svenska neutralitetspolitiken och undergräver dess trovärdighet.

Ja, det är ju verkligt att ta till. Är indignationen och högljuddheten i dessa frågor enligt Ola Ullsten ett bevis på bristande trovärdighet i FPU-ordförandens engagemang eller vad är det tecken på?

Jag håller dock faktiskt med FPU-ordföranden. Jag skulle också kunna ange fler exempel i linje med dem som han lämnade, men jag skall avstå från det. Det räcker med detta.

Jag skulle förstå, om utrikesministern förklarade att det i den nuvarande regeringen inte går att komma längre, på grund av det starka högerinflytandet. Men Ola Ullstens tröstlösa försvar för regeringens utrikespolitik visar att högerns och regeringens utrikespolitik är densamma som hans egen. Nog sagt om detta.

Jag ställde, herr talman, ytterligare en fråga till utrikesministern, nämligen om den svenska alliansfrihetens konsekvenser. Jag frågade om Ola Ullsten vill redovisa huruvida regeringen är beredd att ställa förslag om svensk anslutning till den alliansfria rörelsen.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag sade att det saknar trovärdighet när Lars Werner och andra kommunister försöker göra gällande att de intar en neutral hållning

mellan maktgrupperingarna och en tvärsigenom aktiv och positiv hållning till förmån för de mänskliga rättigheterna. Jag gjorde det därför att jag menar att det inte räcker med försäkringar och avståndstaganden till aktuella händelser, i det här fallet från den sovjetiska supermaktens sida; det måste också finnas någon sorts trovärdighet i själva det kommunistiska budskapet för att man på det hållet skall bli tagen på fullt allvar.

Lars Werner uppmanar mig att gå hem och läsa amerikansk historia. Jag skulle vilja uppmana Lars Werner att själv gå hem och läsa svensk historia, det svenska kommunistpartiets historia. Plocka fram de gamla hyllningstegrammen till Stalin! Plocka fram det urskuldande försvaret för den imperialistiska östpolitiken. Studera f. ö. också de aktuella programskrivningarna!

Jag tror att Lars Werner då skall se att det finns en skillnad mellan hur kommunister i dag agerar när man är i opposition i demokratiska stater och vad de egentligen står för och vad man tidigare har stått för.

F. ö. tar jag på inget vis åt mig kritiken för passiviteten i svensk neutralitetspolitik på något av de områden som Lars Werner talar om. Vi har under de senaste åren agerat minst lika kraftfullt som tidigare när det gäller att få till stånd nedrustning. Vi har gjort det i nedrustningskonferensen i Genève, där vi själva är med, och genom att mana supermakterna till förhandlingar – en del av dem pågår redan, och andra borde tas upp. Vi kan i detta avseende naturligtvis inte göra annat än att delta i den internationella opinionsbildningen, göra vår röst hörd i den debatt som pågår om nedrustning och emot rustningsvansinnet.

Jag tar inte heller på något vis åt mig kritiken mot regeringen, vare sig det gäller den här eller de tidigare som jag deltagit i, för att den skulle ha varit passiv när det gäller händelseutvecklingen i södra Afrika. I själva verket har den svenska regeringen – och det tror jag att Lars Werner kan få kvitto på från åtskilliga ledare i tredje världen – gått i spetsen för stödet för frihetssträvandena i den delen av världen. Vi har också gjort vad vi kan göra för att delta i opinionsbildningen mot det ohyggliga apartheidsystemet i Sydafrika. Och jag tror faktiskt att Lars Werner är ganska ensam om att påstå att det skulle vara utmärkande för den svenska regeringen, den nuvarande eller någon tidigare, att vara passiv i de här frågorna.

Vad vi brukar få utstå kritik för, Lars Werner, är att vi är för aktiva, att vi t. ex. under lång tid stött Patriotiska frontens båda grenar och satsat så mycket av vårt bistånd på länder i södra Afrika – eftersom detta uppfattats vara just den politiska markering det också varit avsett som.

Jag har faktiskt aldrig, utom just från Lars Werner, fått höra dessa generella omdömen om att den svenska politiken skulle vara passiv i de här avseendena.

Det finns inte heller, Lars Werner, någon som helst grund för påståendet – det spelar ingen roll hur ofta det framförs här i riksdagen – att vi skulle vara likgiltiga inför den strategiska upprustning som stormakterna ägnar sig åt i Europa, med SS 20, kryssningsmissiler, Pershingrobotar och allt vad det nu är. Det är bara det att vi inte velat leva upp till den Wernerska doktrinen att

vara tysta när det rustas på en kant men tala när det rustas på den andra kanten. Vi har tagit oss friheten att kritisera upprustningen som sådan och har beklagat att det som vi fått uppleva har varit hur den ena stormaktens beslut att installera nya vapensystem ganska snart följts av den andra stormaktens svar på tal och att därigenom upprustningen blivit ett faktum.

Jag kan inte, herr talman, hur jag än försöker att lyssna välvilligt till Lars Werner, komma till någon annan slutsats än att vad han ägnar sig åt när det gäller utrikespolitiken är precis samma enkla opportunistiska gottköpspolitik som kommunisterna ägnar sig åt när det gäller inrikespolitiken. Man försöker vara alla till lags och hävda sinsemellan helt oförenliga ståndpunkter – i det här fallet både att man stöder den svenska neutralitetspolitiken och att man egentligen inte gör det.

OLOF PALME (s) replik:

Herr talman! Vi socialdemokrater har vid åtskilliga tillfällen kritiserat den borgerliga regeringen. Men vi har inte gjort det i dag, sedan vi fått en regeringsdeklaration som vi väsentligen tycker är bra och regeringen dessutom gått med på socialdemokratiska förslag på väsentliga punkter när det gäller nedrustningen och beträffande Afrika. Vi finner då ingen anledning att ta upp en kritik. Men det innebär ingen frisedel för framtiden.

Dispyten mellan Lars Werner och Ola Ullsten skall jag inte mycket lägga mig i. Jag vet inte om Lars Werner var på väg att anmäla sig som medlem i FPU – den organisationen har haft något originella medlemmar förut, så även en sådan rekrytering kan väl tänkas.

Men den provpredikan i alliansfrihet som Lars Werner gjorde utföll inte helt till belåtenhet. Det är en något snedögd alliansfrihet som Lars Werner representerar i skildringen av de två supermakterna. Den snedbelastningen åt det ena hållet stärker icke trovärdigheten. Men det skall jag strunta i i det här sammanhanget. Jag skall i sak ta upp frågan om den alliansfria rörelsen.

Vi har i många år haft utomordentliga förbindelser med den alliansfria rörelsen och många av dess medlemsländer. Östen Undén sade en gång att vi skall inte heller ansluta oss till ett *block* av alliansfria. Det var hans skäl för att inte vilja gå med i den rörelsen. Vi har under åren visat att vi – nästan med större kraft – kunnat föra en alliansfri politik genom att verkligen stå helt fria. Men vi har deltagit i den alliansfria rörelsens möten med observatörer och uppträthållit mycket nära förbindelser med den alliansfria rörelsen.

Men jag vill tillägga att om det är någon tidpunkt som är olämplig för en anslutning till denna rörelse, så är det just nu. För just nu genomlider den alliansfria rörelsen en kris, genom att Sovjetunionen invaderade en medlem av den alliansfria rörelsen utan att det till att börja med kom en klar reaktion från den alliansfria rörelsen, i hög grad beroende på ordförandeskapet. Sedan visade det sig i FN att den alliansfria rörelsens medlemmar i allt

väsentligt röstade emot den sovjetiska invasionen. Det blev alltså till sist en väldig manifestation.

I dagsläget upplever den här rörelsen alltså en kris. Vi har all anledning att följa den fortsatta utvecklingen. Jag hoppas att man klarar upp den. Jag hoppas det, inte minst av det skälet att om vi verkligen skall få en effektiv nord-syd-dialog måste den alliansfria rörelsen i väsentliga delar konstituera den ena parten. Jag instämmer i allt det beröm som har östs över Jugoslaviens president Tito, som varit den store konstruktören och sammanhållande kraften inom den här rörelsen. Vi får nu se vad som händer. Men för dagen är det utomordentligt olämpligt att Sverige lägger sig i den här problematiken.

Fattigvärlden har kunnat hålla samman kring den politiska avkoloniserings. Länder som förtrycktes av stormakter, som inte hade sin nationella självständighet, hade någonting som förenade dem. Den alliansfria rörelsen har kunnat hålla samman mot sådana vederstyggliga företeelser som rasismen. Det kan den fortfarande, men nu tycker man sig ändå kunna börja skönja det skede då rasismen kan hänvisas till historiens skräpkammare, åtminstone som politiskt system. Nu gäller det om denna rörelse kan samlas kring den ekonomiska nyordningen i världen, om den kan samlas till att på ett konstruktivt sätt genomföra en ny ekonomisk världsordning. Nu gäller det att från slagordens tid – som kanske varit nödvändig – komma till de ekonomiska realiteternas och de hårda förhandlingarnas tid. Vi har all anledning att i det skedet önska att den alliansfria rörelsen förmår hålla samman och är framgångsrik. Det kan i dagens läge icke vara ett mål för svensk utrikespolitik att ansluta sig – men däremot att upprätthålla nära kontakter och goda förbindelser.

LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Utrikesministern säger att han inte tar åt sig av kritiken mot regeringens passivitet. Nu kan jag naturligtvis inte tvinga Ola Ullsten att ta åt sig och ta intryck av den kritik som förs fram. Jag har ju ändå begränsat mig till att i huvudsak citera fpu-ordförandens kritik. Ola Ullsten får väl då klara upp detta med den honom närstående ordföranden i ungdomsförbundet, om han anser att den kritiken är ovederhäftig och oriktig.

Jag ställde en annan fråga som hade varit intressant att få diskuterad men som utrikesministern avstår från att ta upp, nämligen frågan om alliansfriheten och vårt förslag om anslutning till den alliansfria rörelsen. Den frågan tog den ställföreträdande utrikesministern herr Palme upp i stället, och det var i och för sig ett intressant resonemang han förde.

Till frågan om vi skall ansluta oss till fpu vill jag säga herr Palme att det inte är aktuellt. Samarbetet med folkpartiet får ni ha monopol på här i kammaren.

Men jag tycker alltså att det var ett intressant resonemang som Olof Palme förde, även om jag inte till alla delar är överens med honom om det. Det hade också varit intressant att få höra den formella svenska utrikesministerns mening om detta. Han har ju inte anfört några konkreta och rejäla argument

emot de tankegångar som vi har.

Den alliansfria rörelsen bildades 1961 och omfattar i dag 95 medlemsländer, som representerar omkring 1,5 miljarder människor. Bland de många medlemsländerna finns Indien, Argentina, Egypten, Vietnam, Cuba och Jugoslavien. Gemensamt för dem alla är att de inte är anslutna till något militärblock. Vår uppfattning är att Sverige, med vår neutralitet och vår alliansfria utrikespolitik, mycket väl kan vara medlem av den alliansfria rörelsen.

Jag är överens med Olof Palme om att det finns problem inom den alliansfria rörelsen. Men jag tycker inte att det förhållandet att det finns problem i en organisation eller en rörelse är skäl nog för att man skall ställa sig utanför, om vi genom ett eventuellt medlemskap skulle kunna spela en positiv roll i denna rörelse. Det är faktiskt så att vårt lands uttalade ståndpunkter i hög grad sammanfaller med den alliansfria rörelsens program på olika områden. Det tycker jag är ett skäl för en svensk anslutning.

Låt mig också i detta sammanhang passa på att rikta en fråga till utrikesministern. Hur röstade Sverige i valet mellan Colombia och Cuba som ledamöter i säkerhetsrådet? Jag har hittills förgäves försökt få besked om detta. Omröstningarna i FN är hemliga, det vet jag. Men det hindrar väl inte att regeringen för oss i riksdagen ändå ger ett klart besked på denna punkt. Jag tycker att det är betydelsefullt att vi får reda på den svenska regeringens ställningstagande. Cuba är och var vid omröstningen också ordföranden i den alliansfria rörelsen. Det är därför beklagligt att den alliansfria rörelsen gick miste om denna viktiga post i FN:s säkerhetsråd. Jag hoppas alltså att utrikesministern är beredd att lämna ett svar på den här punkten.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag tycker det var en lugnande försäkring att Lars Werner inte har för avsikt att begära inträde i folkpartiets ungdomsförbund. Jag är alldeles övertygad om att han skulle trivas väldigt illa där, bland lidelsefulla unga demokrater. Det skulle vara, tror jag, ett för Lars Werner alltför påfrestande sällskap, även om jag har förstått att han på senare tid har lärt sig att umgås också med personer som inte i alla avseenden delar hans grundläggande ideologiska övertygelse.

Det var inte så mycket kvar av Lars Werners kritik denna gång. Jag tar visst åt mig av befogad kritik. Ibland finns det anledning att – också till denna regering – rikta uppmaningar om att den skall tala ut, använda klartext, när det begås brott mot människor och länder. Men när Lars Werner riktar kritik mot regeringen från sina allmänna kommunist-opportunistiska utgångspunkter, tycker jag i regel att den kritiken bekräftar att den svenska regeringen håller sig på rätt kurs.

Vad sedan gäller detta att vi skulle söka medlemskap i den alliansfria rörelsen har Olof Palme i den diskussionen anfört en del skäl. Ett väsentligt skäl, kanske det viktigaste, är att vi i Sverige vill avstå från att inordna oss i grupperingar, vars avsikt är att samordna sin utrikespolitik. Vi gör det därför att ett medlemskap i sådana organisationer i vissa lägen kan visa sig vara svårt

*Utrikes- och hand-
delspolitisk debatt*

att förena med den svenska neutralitetspolitiken. Utan jämförelser i övrigt var det ju detta som var huvudsälet till att Sverige avstod från att gå med i den europeiska gemenskapen. Därför att man där också eftersträvar en utrikespolitisk samordning.

Detta innebär ingalunda att vi inte samtidigt kan känna stark sympati för den alliansfria rörelsen, både såsom idé och när det gäller vad den har utträttat. Det får vi på olika sätt tillfälle att ge uttryck för. Vi får också möjligheter att delta i den alliansfria rörelsens verksamhet eftersom vi inbjuds till de möten som hålls varje år.

Med detta, herr talman, hoppas jag att jag har besvarat Lars Werners fråga om den alliansfria rörelsen. Jag tackar för det bistånd som jag därvid fick från oppositionsledaren.

Till sist vill jag apropå Cuba och Colombia och hur Sverige röstade i generalförsamlingen säga att praxis, som Lars Werner väl känner till, är att man avslöjar på vilket sätt man röstar i sådana här frågor. Från svensk sida har vi förklarat att vi inte vill diskriminera någon medlem av Förenta nationerna. Under den tid som voteringskrisen pågick framhöll vi också att vi ansåg det skadligt för FN:s anseende att man inte tidigare kunde hitta en lösning. Till sist gjorde man det, men det dröjde väldigt länge.

Talmannen anmälde att Lars Werner och Olof Palme anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.